

התדיינות לפני דין יחיד

הרב עדו רכניץ

- א. פתיחה
ב. סמכויות דן יחידי
ג. אל תהי דן יחידי
- ד. הסכמת הצדדים להתדיין בפני דין יחיד
ה. הוראת איסור והיתר של דין יחידי
ו. סיכום

א. פתיחה

בבתי הדין לממונות נידונות מחלוקות כספיות בהיקפים שונים, החל בתביעות של מאות שקלים, וכלה בתביעות של מיליוני שקלים. ככל שמימוש חזון בתי הדין תופס תאוצה והיקף הפניות מתגבר, עולה השאלה האם ניתן לקיים דיונים בפני דין יחיד, ומתי מותר לעשות כן. זאת כדי להקל את העומס שעל הדיינים, ולצמצם בהוצאות של בית הדין. שאלה זו מוטלת לפתחו של בית הדין, כמו גם לפתחם של בעלי הדין, שהסכמתם לכך נדרשת, כפי שנראה בהמשך. מעבר לכך, רבים פונים לרבנים בשאלות ממוניות, כגון שאלות על השבת אבדה. הנוהג הוא להשיב על שאלות אלו בלא צורך בבית דין של שלושה, והדבר אומר דרשני.¹

ב. סמכויות דן יחידי

נפתח בסקירת סמכויות דין יחיד. הרמב"ם כתב:

* הרב עדו רכניץ הוא מנהל המחקר במכון משפטי ארץ ואב"ד ברשת ארץ חמדה גזית.
1. מאמר זה מתמקד בשני עניינים הקשורים לסוגיית דין יחיד ואינו ממצה את כל מה שנכתב בסוגיה זו, שנדונה בכמה מקומות, ובחלקם הסתייעתי (תודתי לרב חיים בלוך על המקורות); הרב מיכאל בריס, "הגמשת סדרי הדין ההלכתיים: האם אופקית או אנכית? – עיון בשיטת התוספות והרמב"ם בסוגיות יחיד מומחה, פשרה וקבלת פטולים", **משפטי ארץ א: דין דין ודין**, עמ' 179-220; הרב רמי ברכיהו, **טל לברכה** ב, קיז (בוררות בפני רב היישוב), עמ' 226-219; הרב אליהו דרבקין, **בית אליהו** מז, עמ' שיא-שיט; הרב אבהם יהושע העשיל דרברמדיקר, **סדר הדין**, יב (דיין יחיד), עמ' שעב-שפב; הרב יוסף ישי ריין, **פני יוסף על מסכת סנהדרין** א, עמ' יזכ; **קובץ הפוסקים** חו"מ, ג.

יחיד שהוא מומחה לרבים אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחידי אין ההודאה בפניו הודאה בבית דין ואפילו היה סמוך. אבל השלשה אף על פי שאינן סמוכין והרי הן הדיוטות ואין אני קורא בהם אלהים הרי ההודאה בפניהם הודאה בבית דין, וכן הכופר בפניהם ואחר כך באו עדים הוחזק כפרן ואינו יכול לחזור ולטעון כמו שביארנו. כללו של דבר הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן כבית דין הסמוך לכל הדברים.²

כלומר, דיין יחיד מוסמך לפסוק את הדין על פי הראיות שישנן, אולם הסמכות ליצור ראיות חדשות תוך כדי דיון, נתונה לבית דין של שלושה בלבד, וכן נפסק בשולחן ערוך.³

בדומה לכך כתב רבנו ירוחם⁴ שעדות צריכה להיאמר בפני שלושה, וכן פסקו הש"ך⁵ וקצות החושן.⁶ כלומר, כדי ליצור את העדות יש צורך בשלושה דיינים, ואין די בדיין יחיד.⁷

קצות החושן כתב שלדעת התוספות, לדיין יחיד אין סמכות כפייה:

ונראה ליישב לפי מה שמבואר מדברי תוספות דאפילו נימא דמן התורה בחד סגי לדון אבל עכ"פ בדיני כפיה ודאי צריך מומחין.⁸

למעשה, נפסק בשולחן ערוך וברמ"א כך:

פחות משלשה, אין דיניהם דין, אפילו לא טעו, אלא א"כ קבלום בעלי דינים או שהוא מומחה לרבים.

הג"ה: ובזמן הזה אין דנין דין מומחה לרבים שידון ביחידי בעל כרחו של אדם.⁹

2. **רמב"ם** סנהדרין ה, ח. **הטור** (ח"מ, ג) חלק על כך, וסבר שהסמכויות שוות. עוד בענין מחלוקת זו, ראו מאמרו של הרב מיכאל בריס, המוזכר בהערה 1.
3. **שולחן ערוך** ח"מ ג, ב. עוד בענין שיטת הרמב"ם, והגדרה מדויקת של היכולת לקבל ראיות, ראו בספר **קובץ הפוסקים**, המוזכר בהערה 1.
4. **רבנו ירוחם**, מישרים, ב, א.
5. **ש"ך** ח"מ מו, ע.
6. **קצות החושן** ז, ה, בסופו.
7. ראו את דברי **הרמב"ן**, כתובות כא, ב, ד"ה והא, שחלק על כך.
8. **קצות החושן** ג, א. לעומת זאת, **בשו"ת שמע אברהם**, לו, כתב שיחיד מומחה לרבים – יכול לכפות, ומטיל שררה על הציבור כמו בית דין של שלושה.
9. **שולחן ערוך ורמ"א** ח"מ ג, ב.

כלומר, אין סמכות לבית דין של פחות משלושה דיינים, אלא אם כן הצדדים הסכימו על כך, או שמדובר על מומחה לרבים. הרמ"א העיר שבימינו אין מומחה לרבים שיכול לדון יחידי, בלא הסכמת הצדדים.¹⁰

ג. אל תהי דן יחידי

שאלת התדיינות בפני דיין יחיד זכתה ליחס שלילי כבר במשנה:

הוא היה אומר אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד¹¹ ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתה.¹²

בירושלמי מובא שאפילו הקב"ה אינו דן יחידי:

אמר רבי יהודה בן פזי אף הקדוש ברוך הוא אין דן יחידי שנאמר (מלכים א, כב, יט) "וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו" אילו מטין לכף זכות ואילו מטין לכף חובה.¹³

הרמב"ם ביאר שמדובר בהוראה "על צד המוסר":

התורה מתירה לאיש שהוא מומחה לרבים לדון יחידי, כמו שבארנו בסנהדרין, אבל זה דבר תורה, והזהירו ממנו כאן על צד המוסר, לא על צד האיסור.¹⁴

הרמב"ם הדגיש זאת על רקע ההלכה שמומחה לרבים רשאי לדון יחידי. נפקא מינה להלכה של האיסור לדון יחידי, מצאנו בירושלמי:

רבי בא בשם רבי אבהו: בשאמרו לו: "הרי את מקובל עלינו כשלשה על מנת שתדיננו דין תורה" וטעה ודנן משיקול הדעת: מה שעשה עשוי – מפני שטעה ודנן משיקול הדעת, ישלם מביתו – שהגיס דעתו לדון יחידי דין תורה דתנינן "אל תהי דן יחידי שאין דן יחיד אלא אחד".¹⁵

כלומר, לדעת רבי אבהו (שיוזכר גם בהמשך), גם כאשר הצדדים הסכימו לקבל עליהם דיין יחיד, וזה טעה ופסק לפי דעה הלכתית שאינה מקובלת ("טעה בשיקול

10. וראו נושאי כלים לשולחן ערוך שם, לגבי הדין בדיעבד.

11. הפירוש המקובל הוא ש"אין דן יחיד אלא אחד" והוא הקב"ה, ראו את פירוש רבנו בחיי והמאירי למשנה; אבל יש שפירשו, שהאחד שיכול לדון יחידי הוא המומחה, ראו פירוש רבנו יונה ורשב"ץ למשנה.

12. משנה אבות ד, ח. ראו עוד: בבא קמא פ,א: "אמר ר' ישמעאל: מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא, ומפני מה חרבו? שהיו מרעין בחורשין, ודנין דיני ממונות ביחיד".

13. ירושלמי סנהדרין א, א.

14. רמב"ם פירוש המשנה, שם.

15. ירושלמי שם.

הדעת" – הדין אינו בטל, ועל הדיין לפצות את המפסיד, מכיוון שהסכים לדון אותם לבדו. דברים אלו נפסקו להלכה, בנוגע לדיין שאינו מומחה.¹⁶ בטעם האיסור לדון יחידי נאמרו שני נימוקים. הראשון המפורש הוא: "שמא יבוא לטעות".¹⁷

נימוק נוסף עולה מהכלל "אין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים".¹⁸ כלל זה לא נאמר בנוגע לאיסור לדון יחידי, ואולם הוא מסביר את דברי קצות החושן¹⁹ שהובאו לעיל, שדיין יחיד מוסמך לדון, אבל אינו מוסמך לכפות, ולכך יש צורך בשלושה דיינים. כפייה מבטאת שררה, וזו אינה נתונה לדיין יחיד.²⁰

ד. הסכמת הצדדים להתדיין בפני דיין יחיד

בירושלמי מסופר כך:

רבי אבהו הוה יתיב דיין בכנישתא מדרתא דקיסרין לגרמיה. אמרין ליה תלמידיו: ולא כן אלפן ר' "אל תהא דן יחידי"? אמר לון: כיון דאנן חמי לי יתיב דיין לגרמי ואתון לגביי כמי שקיבלו עליהן. ותני כן במה דברים אמורים שלא קיבלו עליהן אבל אם קיבלו עליהן דן אפילו יחידי.²¹

רבי אבהו היה יושב בדין לבדו. בתשובה לשאלת תלמידיו למה הוא עושה זאת, הרי אסור לדון יחידי, השיב רבי אבהו שהמתדיינים רואים שהוא יחיד, ובבואם יש הסכמה מכלל לקבל אותו בתור דיין.

את ההשפעה של הסכמת המתדיינים על חלות האיסור יש לבחון בשני מישורים: מישור היקף הסמכות של הדיין היחיד, ומישור האיסור (המוסרי) שלא לדון יחידי. לגבי היקף הסמכות של דיין יחיד, כתב הרשב"א שלאחר הסכמת הצדדים יש לדיין יחיד סמכות של בית דין של שלושה, ובכלל זה לקבל ראיות חדשות, כגון הודאת בעל דין, וזו לשונו:

16. רא"ש סנהדרין ד, ה; ש"ך חו"מ ג, י; נתיבות המשפט כה, ד.

17. קרבן העדה סנהדרין, א, א; וראו עוד: תוספות יום טוב, אבות, ד, ח.

18. משנה שקלים ה, ב.

19. קצות החושן ג, א.

20. נראה שאי אפשר לנמק את האיסור בכך שיש גאווה בדיין שדן לבדו ואינו חושש לטעות, שהרי באיסור והיתר ניתן להורות יחידי, כפי שיפורט בהמשך.

21. ירושלמי סנהדרין א, א.

דברים ברורים אני רואה כאן שאין בדברי שמעון כלום דכיון שקבלו עליהם אותו החכם לדיין אף על פי שקבלוהו לדון יחידי וקנו מידם אינם יכולים לחזור בהם ואפילו קודם גמר דין.²²

וכן כתבו כמה מהאחרונים.²³

לגבי שאלת האיסור שלא לדון יחידי, כתב בפירוש שיירי קרבן²⁴ שאף על פי שרבי אבהו סבר שמדאורייתא יש צורך בשלושה דיינים סמוכים,²⁵ עם זה מותר לדון בפני דיין יחיד בהסכמת הצדדים. לכך יש להוסיף (את מה שהובא לעיל), שרבי אבהו הוא שאמר שגם לאחר הסכמת הצדדים, אם הדיין היחיד טעה בשיקול הדעת, הוא חייב לשלם, כיוון "שהגיס דעתו לדון יחידי". כלומר אף שקיבלו אותו הצדדים עליהם, היה עליו לסרב לדון אותם יחידי, וכיוון שלא סירב עליו לשלם כשטעה.

כך עולה גם מדברי הרמב"ם שהובאו לעיל, שכתב שגם כאשר יש סמכות לאדם לדון יחידי (מומחה לרבים), עליו להימנע מכך. כך נכתב גם בשו"ת מהרש"ל,²⁶ וקצות החושן²⁷ הוסיף "שלא להקל בזה כלל", וכן שכל "בעל נפש ירחיק מזה". במילים אחרות, על פי פוסקים אלה בעיית האיסור אינה נפתרת למרות הסכמת הצדדים.

הש"ך סבר שמותר לדון יחידי לאחר הסכמת הצדדים, רק כאשר מדובר בדיין מומחה, בהמשך לכך הוא דן במנהג הנפוץ להתדיין בפני דיין יחיד:

ואפשר דאותן שנוהגים לדון ביחידי היינו בדברים שרגילים ופשוטים שהם מומחים בהם. או אפשר דהיא הנותנת דכיון דהאידינא ליכא מומחה ולית דחכים האידינא בדין... אם כן כי קיבלוהו בסתם מסתמא קיבלוהו בין לדין בין לטעות...

22. שו"ת הרשב"א א, אלף קכו.

23. הגהות רעק"א, על שולחן ערוך חו"מ, ג; שו"ת רדב"ז ג, תקט; מדברי נתיבות המשפט ג, ג, משמע שלאחר קבלת הציבור יש לדיין יחיד מעמד של בית דין, גם לעניין קבלת עדות. החזון איש (סנהדרין טו, ג), כתב שאין קבלת הצדדים או הציבור יכולה להועיל, אלא אם כן מדובר בתקנת חכמים.

24. שיירי קרבן על ירושלמי סנהדרין א, א, ד"ה כיון.

25. סנהדרין ב, ב.

26. שו"ת מהרש"ל, לה.

27. קצות החושן ג, ג.

ועל כן יש ליזהר שלא לדון ביחידי אף שקיבלוהו, אם לא שמפרש בהדיא "איני יודע לדון אתכם דין תורה", או שהוא דין פשוט ומומחה ורגיל הוא בכך, דבכהאי גוונא איכא מומחה אף האידנא, ודוק.²⁸

כלומר, אכן יש צורך בשני תנאים כדי לדון יחידי: האחד הוא הסכמת הצדדים, ובכך נפתרת בעיית הסמכות, והשני הוא שהדיין מומחה, ובכך נפתרת בעיית האיסור. לכן ניתן לנהוג כך כאשר מדובר בתחום שהדיין בקיא ומומחה בו; או לחילופין, כאשר הצדדים מוותרים מראש על הדיון על פי דין תורה, כגון בהסכמה "בין לדין בין לטעות", או כאשר הדיין אומר שהוא אינו יודע לדון דין תורה.

ערוך השולחן התייחס לדברי הש"ך:

ולא ראיתי נוהגין כן ובכל הערים הקטנות שאין שם רק רב יחידי דן בעצמו ואינו מתנה כלל. וצ"ל דכיון דהכל יודעים שהוא יחידי לכתחלה כוונתם כן כשבאין לפניו שידין כפי שכלו והבנתו ומוסכמים הם אף אם לא ירד לעומק הדין וממילא הוה כקבלוהו בין לדין בין לטעות.²⁹

המנהג בעיירות הקטנות היה להתדיין לפני הרב המקומי. ערוך השולחן הסביר שהציבור קיבל על עצמו את הכרעת הרב, על פי שיקול דעתו.³⁰

אחרים הצדיקו את המנהג להתדיין בפני דיין יחיד בלא הגבלות אלה, כגון הרשב"ץ, שכתב: "ומכאן הנהגנו היתר בעצמנו לדון יחידי אפילו מדרכי חסידות כיון שקבלונו הצבור עליהם".³¹ ומכאן שלדעתו אין איסור לדון יחידי.

הרב יונתן אייבשיץ כתב שבקהילת מיץ הייתה תקנה שבתביעות קטנות מותר להתדיין בפני דיין יחיד כדי לצמצם את העלויות, תקנה שפתרה את בעיית הסמכות: "מה שהוא פחות מכ"ה ר"ט שאב"ד ידון לבד שלא להרבות שכר דיינים. וזהו לדעתי אין בו פקפוק כיון שהוא תקנות עיר".³² אולם הוא נהג כך רק בתביעות פשוטות ביותר, כדי לפתור את בעיית האיסור: "שאין הדבר פשוט כביעתא בכותחא אני נזהר [שלא] לדונו יחידי".

28. ש"ך חו"מ ג, י.

29. ערוך השולחן חו"מ ג, ו.

30. ראו עוד: מאמרו של הרב רמי ברכיהו המוזכר בהערה 1, עמ' 222, בעניין מרא דאתרא שקיבלו הציבור גם לדון יחידי.

31. מגן אבות, אבות ד, ח.

32. אורים ג, ח.

ה. הוראת איסור והיתר של דין יחיד

מהגמרא³³ עולה שיש יתרון בשיתוף דיינים נוספים בהכרעה, בין בממונות ובין באיסור והיתר ("כי היכי דנימטיין שיבא מכשורא"). וכך ביאר זאת המאירי:

מגדולי החכמים כשהיה דין בא לפניהם היה מכנס הרבה מן היודעים עד שמתוך כלם יצא הדין לאמתו. ואף באיסור והיתר ראוי לעשות כן כדי שיתרחק מן המכשולות. שרוב דעות מגלים את הצפונות ועצים קטנים מדליקים את הגדולים.³⁴

אף על פי כן ישנה הבחנה בין הוראת איסור והיתר ובין דיני ממונות, כפי שנכתב בספר נתיבות המשפט:

מה שאין כן באיסור והיתר דלא שייך דין זה ד"אל תהי דן יחיד" כלל, דודאי מותר להורות באיסור והיתר יחיד, ולא שייך הסברא דמשום שהגיס דעתו לדון יחיד, אפילו מומחה ולא קיבלו פטור, מה שאין כן בטעה בדבר משנה.³⁵

החזון איש הרחיב יותר:

הא דנאמן כהן לטמא הנגע אע"ג דאין עד אחד נאמן לאיסור היכי דאתחזק היתרא... הכא כיון דאיכא נגע לא הוי התחזק היתרא, אע"ג דלענין דין חזקה מקרי אתחזק היתרא. אבל לענין דין נאמנות עד אחד, לא אמרו [שעד אחד אינו נאמן] אלא כשבא עד אחד לחדש מאורע הבלתי ידוע לנו כלל והוי כמוחזק לן היפוך דברי העד, ובזה אמרינן אין ערעור פחות משניים. אבל ביש דררא דספק באיסורין נאמן עד אחד לברר. והיינו טעמא דנאמן כל יחיד בהוראת איסור והיתר...³⁶

החזון איש התקשה, כיצד כהן יחיד נאמן לטמא את הנגע, בזמן שעד אחד אינו נאמן לאיסור מה שהוחזק כהיתר? על כך השיב שעד אחד אינו נאמן כאשר הוא מחדש מידע שכלל לא היה ידוע, אולם כאשר הוא מעיד על מצב שיש בו ספק – הוא נאמן. מכיוון שהנגע עצמו כבר מעורר ספק שמא האדם טמא, הכהן רק מכריע את הספק ולכך כהן יחיד נאמן. בסוף דבריו כתב החזון איש שזו הסיבה שיחיד נאמן בהוראת איסור והיתר.

33. הוריות ג, ב.

34. מאירי, בית הבחירה, הוריות ג, ב.

35. נתיבות המשפט כה, ד.

36. חזון איש נגעים ד, ט.

דבריו עולים בקנה אחד עם ההגבלות שהטיל הרמב"ם על מומחה לרבים שיכול לדון יחידי. כאמור, הרמב"ם כתב שמומחה לרבים אינו יכול ליצור ראיות חדשות, אלא רק לדון על פי הראיות הקיימות. הבחנה זו דומה להבחנה בין פסיקה על בסיס עובדתי מוסכם, שמסורה גם ליחיד, לבין חידוש עובדתי ("מאורע הבלתי ידוע לנו כלל"), שאינו מסור לכל יחיד. אלא שעל כך קשה שהרי גם בלי יצירת ראיות חדשות, נדרש דיין להכריע בין גרסאות, ולכן אמר הרמב"ם שמן הראוי שלא לדון יחידי.

ישנו דמיון בין הבחנות אלו גם לכלל "אין עושין שררה על הציבור". כל זמן שאדם שואל שאלה ומעורר ספק בעצמו, ורב נדרש להכריע – אין זו שררה. רק כאשר הפוסק קובע שגרסתו של אדם היא שקרית, הוא מפעיל שררה, ואת זה לא ראוי שיעשה יחידי. הגדרה זו אינה מבחינה בין דיני איסור והיתר (או בין אדם למקום) לבין דיני ממונות, אלא בין מקרים שונים שבהם נדרשת הכרעה הלכתית. כשם שישנן שאלות של איסור והיתר שבהן יחיד אינו נאמן לדון, כך ישנן שאלות ממוניות שיהיו בגדר "הוראת איסור והיתר", ויחיד יהיה רשאי להורות בהן:

כאשר אדם שואל את רבו שאלה לגבי מציאה שמצא – זו בוודאי הוראת איסור והיתר שרב יחידי יכול להורות בה מכיוון שאין בזה שום שאלה עובדתית ששנויה במחלוקת, ועל הרב רק להכריע את הדין ולא לברר את העובדות.

כאשר שני אנשים באים לבית הדין ויש ביניהם מחלוקת עובדתית – זו בוודאי לא הוראת איסור והיתר, ועל זה נאמר "אל תהי דן יחידי", מכיוון שבמקרים אלו הדיין נדרש להכריע מה יהיה הדין, כאשר מבחינת אחד הצדדים זהו "מאורע הבלתי ידוע לנו כלל", והוא מכחיש את קיומו.

עם כל זה לא ברור מה הדין במקרה ששני הצדדים מסכימים על העובדות, אלא שחולקים מהו הדין. האם במקרה כזה יכול דיין לדון יחידי כבהוראת איסור והיתר, או שמא מכיוון שכל אחד מהצדדים טוען שהוא יודע מה הדין, אין זה ספק, והדיין נדרש לחדש לבעלי הדין את הדין. לעניות דעתי מקרה כזה גם הוא בבחינת הוראת איסור והיתר, שהרי גם בהוראת הנגע, ייתכן שהמצורע חושב שהוא טהור, אבל דעתו אינה מעלה ואינה מורידה. אלא שעל מקרה זה נאמרה ההוראה המוסרית: "אל תהי דן יחידי".

ו. סיכום

על פי ההלכה, בהסכמת הצדדים מותר לדיין לדון יחידי, וכן מומחה לרבים יכול לדון יחידי גם ללא הסכמת הצדדים, אלא שהרמב"ם כתב שכיום אין מומחה לרבים.

הרמב"ם והשולחן ערוך כתבו שמומחה לרבים יכול לפסוק את הדין, ואינו יכול ליצור ראיות חדשות, כגון, על ידי קבלת הודאה של אחד הצדדים. קצות החושן כתב שהתוספות סברו שלדיין יחיד אין סמכות כפייה.

אף שניתן לדון יחידי המשנה במסכת אבות מורה לדיין הוראה מוסרית "אל תהי דן יחידי". בטעם הדבר נכתב שדיין יחיד עלול לטעות, כמו כן, הוצע הטעם שאל ליחיד להטיל שררה על הציבור. אם דיין עבר על הוראה זו, וטעה בשיקול הדעת, הוא חייב בתשלום, כיוון "שהגיס דעתו לדון יחידי".

בירושלמי מובא שרבי אבהו דן יחידי על בסיס הסכמה מכללא של הצדדים, שבאו לפניו לדון אף שראו שהוא יושב בדין לבדו. הרשב"א כתב שאם הצדדים קיבלו על עצמם דיין יחיד, יש לו את מלוא הסמכויות של בית דין של שלושה. אולם הרמב"ם ופוסקים נוספים כתבו שגם בהסכמת הצדדים, ראוי שכל "בעל נפש ירחיק מזה".

אחרונים דנו במנהג הנפוץ לדון בפני דיין יחיד. הש"ך כתב שהדבר מותר בשני תנאים: הראשון, הסכמת הצדדים שפותרת את בעיית הסמכות, והשני, דין בנושא שהדיין בקיא בו, או כאשר הדיין מבהיר לצדדים שהם מקבלים את הכרעתו גם אם היא שגויה, כך נפתרת בעיית האיסור לדון יחידי. הרשב"ץ כתב שדי בהסכמת הצדדים, ורבי יהונתן אייבשיץ הזכיר תקנה בקהילת מיץ, לדון בפני דיין יחיד בתביעות קטנות, אלא שכתב שהוא עצמו נהג כך רק בנושאים משפטיים פשוטים וברורים. המשותף לגישות אלו הוא שיש צורך הן בהסכמת הצדדים הן בכך שמדובר במצב בו הדיין אינו עובר על האיסור המוסרי לדון יחידי.

בסיום הדברים הובאו דברי האחרונים שכתבו ש"בהוראת איסור והיתר" – די ברב יחיד. החזון איש הגדיר מהי הוראת איסור והיתר: כאשר הדיין (או העד) אינו מחדש "מאורע הבלתי ידוע לנו כלל". הגדרה זו אינה נוגעת רק להוראות בשאלות של בין אדם למקום, אלא יכולה לכלול גם הוראה בשאלות ממוניות, כאשר אין ויכוח על העובדות.

לאור זאת נראה שאם שני בעלי דין פונים לרב שיורה להם כיצד לנהוג במקרה ששניהם מסכימים על פרטיו (למשל, בהגשת מסמך החתום על ידי שניהם) – אין מניעה להכריע יחידי. מסתבר שהדבר אפשרי גם במקרה שיש הסכמה על העובדות, ומחלוקת על התוצאות המשפטיות, וצ"ע.

כמו כן הדעת נותנת שיש מקום לחדש את התקנה שנהגה במיץ, שעל פיה בתביעות קטנות הדיון בפני דיין יחיד יכול להיעשות גם בלא הסכמת הצדדים. אמנם הדיין עצמו יכול להחליט על הרחבת ההרכב, אם מדובר בנושא מורכב מבחינה משפטית.